1

HANUL PISICILOR

LEGENDĂ SEVILIANĂ

I

La Sevilla, la jumătatea drumului ce se îndreaptă către mînăstirea San Jerónimo dinspre poarta Macarena, printre alte mici hanuri celebre, există unul care, prin locul unde este situat şi prin împrejurările aparte ce pot fi întîlnite acolo, se poate spune că era, dacă nu cumva nu mai este încă, cel mai curat şi mai tipic dintre toate hănuleţele andaluze.

Închipuiţi-vă o căsuţă albă ca albeaţa zăpezii, cu acoperişul ei de olane roşietice unele, verde închis altele, printre care cresc nenumărate brîncuţe şi tulpini de rezedă. Un acoperămînt de lemn scaldă în umbră pragul uşii, străjuit de două bănci din cărămidă şi tencuială, încastrate în zidul spart de mai multe ferestruici plasate la voia întîmplării spre a lăsa lumina în interior, dintre care unele sînt mai joase decît altele, care în formă dreptunghiulară, care imitînd o feresatră arabă cu două arcade ori o lucarnă. Din loc în loc se zăresc cîteva piroane şi inele de fier ce slujesc la legarea cailor. O viţă-de-vie căţărătoare nespus de vîrstnică, împletincindu-şi lujerii negricioşi pe osatura de bîrne care o susţin, înveşmîntîndu-i în mlădiţe şi frunze verzi şi late, acoperă asemenea unui baldachin estrada, alcătuită din trei bănci de pin, o jumătate de duzină de scaune din răchită prăpădite şi pînă la şase sau şapte mese şchioape, făcute din scînduri prost îmbinate.

Pe una din laturile casei suie caprifoiul, agăţîndu-se de crăpăturile din pereţi, pînă ce ajunge la acoperiş, de a cărui streaşină atîrnă cîteva tulpini ce se leagănă în aer, părînd nişte plutitoare pavilioane de verdeaţă. La picioarele celeilalte se întinde o împrejmuire din trestie, marcînd hotarele unei mici grădini, ce pare un coşuleţ de răchită revărsîndu-se de flori. Coroanele arborilor masivi ce se ridică în spatele hănuleţului alcătuiesc fundalul întunecat pe care se desprind hornurile albe, decorul fiind întregit de îngrăditurile grădinii, pline de agave şi de tufe de mure; grozamele ce creşte pe lîngă apă, şi rîul Guadalquivir, care se îndepărtează purtîndu-şi alene cursul întortocheat printre malurile agreste, pînă ce ajunge la poalele vechii mînăstiri San Jerónimo, care se arată pe deasupra deselor livezi de măslini ce o înconjoară, profilîndu-şi întunecat silueta neagră a turnurilor pe un cer albastru şi străveziu.

Închipuiţi-vă acest peisaj însufleţit de o sumedenie de figuri de bărbaţi, femei, copii şi animale, alcătuind grupuri care de care mai pitoreşti şi mai tipice; aici hangiul, rotofei şi roşu la faţă, aşezat la soare într-un scăunel jos, sfărîmînd în mîini tutunul pentru o ţigară şi ţinîndu-şi foiţa în gură; colo un precupeţ de la Macarena care cîntă dîndu-şi ochii peste cap şi acompaniindu-se cu o chitară, în vreme ce ceilalţi îi ţin isonul bătînd din palme sau trîntind în mese cu paharele; mai încolo, o mulţime de fete, cu năframele lor de crep de mii de culori şi cu o întreagă glastră de garoafe în păr, care lovesc în tamburine, şi strigă, şi rîd, şi vorbesc în gura mare în vreme ce împing ca nişte nebune scrînciobul atîrnat între doi copaci, şi băieţii de la han care se duc şi vin putînd tăvi cu vin alb şi farfurii cu măsline, şi cetele săteni care mişună pe drum; doi beţivi certîndu-se cu un tînăr chipeş care aruncă vorbe dulci la trecerea unei fete frumoase, un cocoş cotcodăcind şi umflîndu-se mîndru în pene pe marginea împrejmuirii, un cîine lătrînd la copiii care îl întărîtă cu beţe şi cu pietre, uleiul fierbînd şi sărind din tigaia unde se frige peştele, plesnitul biciului căruţaşilor care sosesc ridicînd un nor de praf, zgomot de cîntece, de castaniete, de rîsete, de glasuri, de fluierături, şi de chitare şi de

izbituri în mese, şi bateri din palme şi pocnete de ulcioare sparte, şi mii şi mii de zgomote ciudate şi discordante ce alcătuiesc o zarvă veselă de nedescris. Închipuiţi-vă toate acestea într-o după-amiază blîndă şi senină, în după-amiaza uneia dintre cele mai frumoase zile ale Andaluziei, unde după-amiezele sînt atît de frumoase întotdeauna, şi vă veţi face o idee despre spectacolul ce mi s-a oferit dinaintea ochilor pentru prima oară atunci cînd, călăuzit de faima sa, m-am dus să vizitez acel hănuleţ.

Sînt mulţi ani de-atunci, zece sau doisprezece pe puţin. Acolo mă simţeam ca în afara mediului meu natural. Începînd cu costumul şi sfîrşind cu expresia uimită a chipului meu, în mine totul contrasta cu acel cadru de veselie sinceră şi gălăgioasă. Mi s-a părut că, în timp ce treceam, oamenii îşi întorceau capul în urma mea privindu-mă cu lehamitea cu care te uiţi la un nechemat.

Nevoind să atrag atenţia şi nici ca persoana mea să devină obiectul unor glume mai mult sau mai puţin învăluite, mă aşezai într-o parte faţă de poarta hănuleţului, cerui ceva de băut, fără ca totuşi să beau, iar atunci cînd toţi uitaseră de ciudata mea apariţie, scosei o hîrtie din mapa de desen pe care o aveam la mine; ascuţii un creion şi începui să caut din privirea o figură caracteristică spre a o desena şi păstra ca pe o amintire a acelei scene şi a acelei zile.

Negreşit, ochii mi se atinţiră asupra uneia din fetele ce alcătuiau un cerc vesel în jurul scrînciobului. Era înaltă, subţire, uşor oacheşă, cu nişte ochi molateci, mari şi negri, şi cu un păr şi mai negru decît ochii. În timp ce eu desenam, un grup de bărbaţi, printre care era unul ce scărpina chitara cu multă convingere, intonau în cor nişte cîntări ce făceau trimitere la chestiuni personale, la micile secrete ale iubirii, la înclinaţiile ori la geloziile şi refuzurile fetelor ce se distrau în jurul scrînciobului, cîntări la care, la rîndul lor, acestea răspundeau cu altele, nu mai puţin graţioase, picante şi vioaie.

Fata cea brună, zveltă şi poznaşă pe care o alesesem ca model dădea tonul printre femei, compunea strofele şi le spunea, acompaniată de zgomotul palmelor şi al rîsetelor tovarăşelor ei, în timp ce chitaristul părea să fie şeful băieţilor, cel care, dintre toţi, ieşea în evidenţă prin graţia şi prin inteligenţa lui dezinvoltă.

În ce mă privea, nu mi-a trebuit prea mult ca să-mi dau seama că între cei doi exista un anume sentiment de afecţiune, ce traspărea în cîntecele lor, pline de aluzii străvezii şi de fraze pline de iubire.

Cînd îmi terminai lucrul, începea să se lase noaptea. În turnul catedralei se aprinseseră cele două felinare de la retablul clopotelor, iar luminile lor păreau ochii de foc ai acelui uriaş de tencuială şi cărămidă ce domina întregul oraş. Grupurile se risipeau treptat, încetul cu încetul, pierzîndu-se de-a lungul drumului prin negura argintată de luna care începea să se profileze pe fundalul violet şi întunecat al cerului. Fetele se îndepărtau împreună, cîntînd, iar vocile lor cristaline se stingeau puţin cîte puţin, pînă ce se contopeau cu celelalte şoapte nedesluşite şi îndepărtate ce tremurau în văzduh.

Totul se sfîrşea în acelaşi timp: ziua, gălăgia, însufleţirea şi sărbătoarea, iar din toate acestea nu rămînea decît un ecou în auz, iar în suflet, parcă o vibraţie nespus de suavă, parcă o somnolenţă dulce asemenea celei încercate la deşteptarea dintr-un vis plăcut.

De cum cele din urmă persoane se făcură nevăzute, îmi îndoii desenul, îl vîrîi în mapă, îl chemai pe băiat bătînd o dată din palme, plătii puţina consumaţie pe care o făcusem şi tocmai mă pregăteam să mă îndepărtez, cînd simţii că cineva mă oprea uşor de braţ. Era băiatul cu chitara pe care l-am pomenit mai înainte, şi care în timp ce desenam mă privea mult şi cu un anume aer de curiozitate, dar nu îl observasem cum, după terminarea jocului, se apropiase pe furiş de locul unde mă găseam, ca să vadă ce făceam eu privind cu atîta insistenţă spre femeia de care el părea să fie interesat.

– Domnişorule – îmi spuse, cu un accent pe care se strădui să-l îndulcească pe cît posibil – am să-i cer domniei tale un hatîr.

– Un hatîr! – exclamai eu fără să pricep ce pretenţii putea avea. Spune dumneata, fiindcă, dacă îmi stă în putere, e ca şi făcut.

– Vrea domnia ta să-mi dea pictura aceea pe care a făcut-o?

Cînd auzii ultimele sale cuvinte, nu putui decît să rămîn, pentru o clipă, înmărmurit. Pe de-o parte, mă uimea cererea, orişicum, destul de stranie, iar pe de altă parte tonul, despre care nu se putea spune cu precizie dacă era de ameninţare ori de implorare. Se vede treaba că îmi înţelese îndoiala, şi se grăbi de îndată să adauge:

– Îi cer acest lucru domniei tale pe sănătatea mamei domniei tale, pe femeia pe care o iubeşti cel mai mult pe lume, dacă iubeşti pe vreuna. Să-mi ceară domnia ta în schimb tot ce pot face eu în sărăcia mea.

Nu ştiui ce să răspund ca să scap de această învoială. Mai că aş fi preferat să vină c-o falcă-n cer şi cu una-n pămînt, numai să-mi fi putut păstra eu schiţa acelei femei, a cărei vedere mă impresionase într-atîta. Însă, fie din surprinderea de moment, fie că eu nu pot refuza pe nimeni, fapt este că îmi deschisei mapa, scosei hîrtia şi i-o întinsei fără să scot o vorbă.

Să prezint frazele de mulţumire ale băiatului, exclamaţiile sale cînd privi din nou desenul la lumina felinarului de la han, grija cu care îl îndoi ca să şi-l ascundă în brîu, tot ce-mi oferi şi laudele hiperbolice cu care aprecie norocul de a fi întîlnit ceea ce el numea un domnişor „de bine şi de treabă”, ar fi o treabă nespus de anevoioasă, ca să nu spun imposibilă. Voi spune doar că, întrucît, între una-alta, noaptea se lăsase de-a binelea, cu sau fără voia mea, se încăpăţînă să mă însoţească pînă la poarta Macarena, şi atît de mult stărui, încît, în cele din urmă, mă hotărîi să străbatem drumul împreună. Drumul este foarte scurt. Dar, atît cît dură, el găsi prilejul să-mi istorisească de-a fir a păr toată povestea iubirii sale.

Hanul unde avusese loc reprezentaţia era al tatălui său, care îi promisese, pentru cînd avea să se căsătorească, o grădină care se învecina cu casa şi care, de asemenea, îi aparţinea. Cît despre fata pe care o iubea şi pe care mi-o zugrăvi în culorile cele mai vii şi în frazele cele mai pitoreşti, îmi spuse că se numea Amparo, crescuse în casa lui de foarte mică şi nu se ştia cine îi fuseseră părinţii. Toate acestea şi alte o sută de amănunte mai puţin interesante mi le relată pe timpul drumului. Cînd ajunserăm la porţile oraşului, îmi strînse mîna cu putere, îmi aminti că era gata oricînd să mă slujească şi plecă intonînd un cîntec ale cărui ecouri creşteau în depărtare, în liniştea nopţii. Eu rămăsei o clipă să-l văd cum se duce. Fericirea lui părea molipsitoare, şi mă simţeam vesel, cu o veselie stranie şi fără nume, cu o veselie, aşa zicînd, de reflex.

El continuă să cînte cît îl ţinea gura. Iar unul din cîntecele sale spunea aşa:

> Dragul meu tovarăş,
> uite ce frumoasă era:
> părea Fecioara
> Mîngîierii din Utrera.

Cînd glasul începu să i se stingă, auzii prin adierile vîntului un alt glas, subţire şi vibrant, ce răsuna încă şi mai departe. Era ea, care îl aştepta nerăbdătoare…

*

Cîteva zile mai tîrziu, am părăsit Sevilia şi trecură ani mulţi fără a mă întoarce, şi uitai multe lucruri ce mi se întîmplaseră acolo, însă amintirea unei fericiri atît de mari, atît de necunoscute şi de liniştite nu mi se şterse niciodată din minte.

II

Cum am spus, trecură mulţi ani de cînd părăsisem Sevilia, fără să uit cu totul acea după-amiază, a cărei amintire îmi străbătea uneori închipuirea asemenea unei adieri binefăcătoare ce răcoreşte fruntea înfierbîntată.

Cînd hazardul mă conduse din nou în cetatea pe care poeţii, în limbajul lor hiperbolic, o numesc *Regina Andaluziei*, unul din lucrurile care mă impresionară cel mai adînc fu, fără îndoială, completa transformare pe care o suferise în intervalul de timp cît durase absenţa mea. Lăsasem o Sevilie şi găseam alta, foarte diferită. Lăsasem un oraş mare, frumos fără afectare, uneori cam neîngrijită, plină de un farmec propriu, cu un aspect şi o fizionomie originale şi caracteristice, şi o găsii atît de schimbată încît nu pot compara efectul pe care îl produse asupra mea, atunci cînd am revăzut-o, decît cu acela pe care l-ar încerca un entuziast al obiceiurilor şi al costumelor noastre tipice cînd ar da peste o muncitoare de la fabrica de ţigări din cartierul Triana înveşmîntată într-o crinolină *a la emperatriz*, purtînd o pălărie înaltă şi avînd părul făcut *a lo Fuoco*. Atît de straniu, atît de antiarmonic, să mă ierte civilizaţia[1], găsii amestecul de caracter andaluz şi de suliman franţuzesc pe care îl zăream în tot ce mă înconjura.

Vizitai edificiile cele mai notabile. Rătăcii din nou şi mă pierdui prin meandrele vechiului cartier Santa Cruz. În cursul plimbărilor mele, multe lucruri noi, care nu ştiu cum s-au ridicat, mă luară prin surprindere; regretai multe lucruri vechi care au dispărut, nu ştiu de ce, şi, în cele din urmă, mă îndreptai către malul rîului. Malul rîului a fost dintotdeauna, la Sevilia, locul preferat al plimbărilor mele.

După ce admirai magnifica panoramă pe care o oferă în punctul în care podul de fier îi uneşte malurile opuse; după ce străbătui cu privirea vrăjită miile de amănunte care de care mai pitoreşti de pe vadurile arcuite, tivite cu grădini, palate şi case albe; după ce trecui în revistă nenumăratele vase ancorate în apele sale, ce-şi desfăşurau în văzduh uşoarele flamuri în mii de culori, şi ascultai forfota nedesluşită de pe chei, unde totul respiră acţiune şi mişcare, apucînd-o, cu gîndul, în sus pe firul rîului, mă deplasai pînă la San Jerónimo.

Îmi aminteam de acel peisaj liniştit, paşnic şi luminos, unde vegetaţia Andaluziei îşi desfăşoară, fără alte găteli, frumuseţile ei naturale. Ca şi cum aş fi călătorit pe un vapor, pe rîu în sus, văzui din nou defilînd, cu ajutorul memoriei, pe de o parte La Cartuja, cu aleile sale de arbori şi cu turnurile ei subţiri; de cealaltă parte, cartierul Humeros, vechile ziduri ale cetăţii, jumătate arabe, jumătate romane; grădinile cu împrejmuirile lor acoperite de tufe de mure şi roţile hidraulice umbrite de cîţiva arbori izolaţi şi masivi, iar, în cele din urmă, San Jerónimo.

*

Ajungînd aici cu închipuirea, mi se înfăţişară, mai vii ca niciodată, amintirile pe care încă le păstram despre faimosul han, şi îmi imaginai că asistam din nou la acele serbări populare şi că le auzeam pe fete cîntînd, legănîndu-se în scrînciob, şi vedeam grupuşoare de săteni rătăcind pe pajişti, unii mîncînd, alţii certîndu-se, care rîzînd, care dansînd, şi cu toţii agitîndu-se şi debordînd de tinereţe, însufleţire şi veselie. Era şi ea acolo, înconjurată de copii, acum departe de grupul de fetişcane care rîdeau şi cîntau, şi era şi el, liniştit şi satisfăcut de fericirea lui, privind cu tandreţe, adunate în jurul lui,

---

1

persoanele pe care le iubea mai mult pe lume: soţia, copiii, tatăl, care era la fel ca în urmă cu zece ani, aşezat la poarta hanului, lipindu-şi impasibil foiţa de ţigară, fără altă schimbare în afara părului său, acum alb ca de zăpadă, înainte vreme cenuşiu.

Un prieten ce mă însoţea în plimbare, observînd soiul de extaz în care stătusem absorbit, cu aceste gînduri, vreme de cîteva minute, mă scutură, în cele din urmă, de braţ, întrebîndu-mă:

– La ce te gîndeşti?

– Mă gîndeam – îi răspunsei – la Hanul Pisicilor, şi îmi răscoleam în închipuire toate amintirile plăcute pe care le păstrez despre o după-amiază cînd am fost la San Jerónimo… În clipa asta încheiam o istorie pe care o lăsasem începută acolo, şi o încheiam atît de pe placul meu, încît cred că nu poate avea alt final decît acela pe care i l-am făcut eu. Şi, dacă tot am vorbit de Hanul Pisicilor – urmai adresîndu-mă prietenului meu – cînd mergem acolo într-o după-amiază să mîncăm şi să petrecem olecuţă?

– Să petrecem olecuţă! – exclamă interlocutorul meu cu o expresie de uimire pe care eu nu izbuteam să mi-o lămuresc atunci. Să petrecum olecuţă! Păi spun că locul ăla e numai bun pentru aşa ceva!

– Şi de ce nu? – îi replicai, mirîndu-mă la rîndul meu de mirarea lui.

– Motivul e foarte simplu – îmi spuse în cele din urmă. Întrucît la o sută de paşi de han au făcut noul cimitir.

Atunci fu rîndul mea să-l privesc plin de uimire, şi amuţii, preţ de cîteva clipe, înainte de a mai adăuga vreo vorbă.

Ne întoarserăm în oraş, şi trecu acea zi, şi trecură alte cîteva, fără ca eu să mă pot descotorosi pe de-a-ntregul de impresia pe care mi-o stîrnise o veste atît de neaşteptată. Oricît de mult o răsuceam, povestea mea despre fată nu mai avea sfîrşit: cel inventat nu-l mai puteam concepe, întrucît un tablou de fericire şi de veselie avînd un cimitir drept fundal mi se părea neverosimil.

Într-o după-amiază, hotărît să-mi spulber îndoielile, pretextai o uşoară indispoziţie ca să nu-mi însoţesc prietenul în plimbările noastre obişnuite, şi o apucai singur pe drumul către han. Cînd lăsai în urmă Macarena şi mahalaua ei pitorească şi începui să străbat pe o potecă îngustă acel labirint de livezi, de îndată mi se păru că simt ceva straniu în cele ce mă înconjurau.

Fie că acea după-amiază era înnourată, fie că starea mea de spirit mă înclina spre idei melancolice, cert este că mi se făcu frig şi mă întristai, şi observai o tăcere ce îmi amintea de singurătatea deplină, aşa cum somnul aminteşte de moarte.

Umblai o bucată de vreme fără să mă opresc, sfîrşii de străbătut livezile, ca să scurtez distanţa, şi intrai pe drumul către San Lázaro, de unde se zăreşte deja, în depărtare, mînăstirea San Jerónimo.

Poate că o fi o iluzie, însă mie mi se pare că, pe drumul pe unde trec morţii, chiar şi copacii şi ierburile capătă pînă la urmă o culoare diferită. Cel puţin acolo mi se păru că lipseau tonurile calde şi armonice, lipsea răcoarea în arbori, ambianţa în spaţiu şi lumina pe teren. Peisajul era monoton; figurile, negre şi izolate. Aici, o căruţă înaintînd agale, acoperită de doliu, fără să ridice praf, fără pocnet de bici, fără larmă, aproape fără mişcare; mai încolo, un bărbat cu o căutătură rea, cu o sapă pe umăr, ori un preot cu veşmintele lui întunecate, pînă la călcîie, ori un grup de moşnegi jerpeliţi, respingători la înfăţişare, ţinînd în mîini nişte lumînări stinse, întorcîndu-se tăcuţi, cu capul plecat şi cu ochii aţintiţi în pămînt.

Eu mă credeam trasportat nu ştiu unde, căci tot ce vedeam îmi amintea de un peisaj curios ale cărui contururi erau aceleaşi dintotdeauna, însă ale cărui culori se şterseseră, aşa zicînd, nemairămînînd din ele decît o demitentă îndoielnică. Impresia pe care o trăiam nu se poate compara decît cu aceea pe care o resimţim în acele vise cînd,

printr-un fenomen inexplicabil, lucrurile sînt şi nu sînt în acelaşi timp, iar locurile în care credem că ne aflăm se transformă în parte, într-un mod bizar şi imposibil.

În cele din urmă ajunsei la hănuleţ. L-am recunoascut mai mult după firmă, pe care încă o mai păstrează scrisă cu litere mari pe unul din pereţi, decît după altceva, căci în privinţa casei, mi se păru că îşi schimbase pînă şi forma şi proporţiile. De bună seamă, pot mărturisi că era mult mai ruinat, abandonat şi trist. Umbra cimitirului, care se ridica în fundal, părea să se întindă pînă la el, învăluindu-l în proiecţia sa întunecată, ca într-un linţoliu.

Hangiul era singur, complet singur. Îmi dădui seama că era acelaşi din urmă cu zece ani, şi îmi dădui seama nu ştiu după ce, căci, în acest răstimp, îmbătrînise atît de mult, încît acum părea un moşneag decrepit şi muribund, în vreme ce, atunci cînd îl văzusem, nu părea să aibă mai mult de cincizeci de ani şi deborda de sănătate, de satisfacţie şi de viaţă.

Mă aşezai la una din mesele pustii, cerui ceva de băut, şi mă servi hangiul, iar dintr-o vorbă în alta ajunserăm în cele din urmă să intrăm într-o conversaţie amănunţită pe seama poveştii de iubire al cărei ultim capitol încă nu-l cunoşteam, cu toate că încercasem să-l ghicesc de mai multe ori:

– Totul – îmi spuse sărmanul moşneag – totul pare că a conspirat împotriva noastră încă din vremea pe care domnia voastră şi-o aminteşte. Ştiţi deja: ţineam la Amparo ca la ochii din cap, crescuse aici aproape de cînd se născuse; era veselia casei. Niciodată nu n-a dus lipsă de nimic, căci eu o iubeam ca un tată. Fiul meu s-a obişnuit şi el s-o iubească de mic, mai întîi ca un frate, apoi, cu o dragoste încă şi mai mare. Erau pe cale să se căsătorească. Eu le oferisem ce era mai bun din puţinul meu avut, căci din venitul negoţului meu îmi părea că am mai mult decît îndeajuns ca să trăiesc cu îndestulare, cînd nu ştiu cum, ucigă-l-toaca a prins pizmă pe fericirea noastră şi a spulberat-o într-o clipită. Mai întîi începu să se zvonească cum că urmau să facă un cimitir dincoace de San Jerónimo. Unii spuneau că mai aproape, alţii că mai departe. Iar în timp ce noi toţi stăteam neliniştiţi şi temători, tremurînd de frica gîndului că planul avea să fie dus pînă la capăt, o altă nenorocire, mai mare şi mai sigură, se abătu asupra noastră.

Într-o zi au sosit aici, într-o trăsură, doi domni. Îmi puseseră mii şi mii de întrebări despre Amparo, pe care o scosesem eu de mică de la Casa de Orfani, mi-au cerut scutecele cu care fusese abandonată, şi pe care le păstram, rezultînd în cele din urmă că Amparo era fiica unui domn foarte bogat, care a lucrat cu justiţia ca să ne-o smulgă. Şi a lucrat într-atîta, încît a izbutit. Nu vreau să-mi amintesc nici măcar ziua cînd au luat-o. Ea plîngea ca o Magdalenă, fiul meu voia să facă o nebunie, eu eram ca prostit, fără să pricep ce mi se petrecea. S-a dus! Adică, nu s-a dus, fiindcă ne iubea prea mult ca să plece. Au luat-o, iar un blestem s-a abătut asupra casei noastre. După o răbufnire de disperare înfricoşătoare, fiul meu căzu ca într-o letargie. Eu nu pot spune ce mi s-a întîmplat. Am crezut că lumea mi se sfîrşise.

În timp ce se petreceau aceste lucruri, începură să facă cimitirul. Lumea fugi de pe aceste meleaguri. Se sfîrşiră serbările, cîntările şi muzica, şi se sfîrşi toată veselia acestor cîmpii, cum se sfîrşise toată veselia din sufletele noastre. Iar Amparo nu era mai fericită decît noi. Crescută aici, în aer liber, în zarva şi însufleţirea hanului, educată să fie fericită în sărăcie, au scos-o din viaţa asta şi ea s-a veştejit cum se veştejesc florile smulse dintr-o grădină ca să fie duse pe o terasă. Fiul meu a făcut eforturi de necrezut ca s-o mai vadă o dată, ca să-i vorbească o clipă. Totul a fost zadarnic. Familia ei nu voia. În cele din urmă a văzut-o, însă a văzut-o moartă. Cortegiul ei funebru a trecut pe aici. Eu nu ştiam nimic, şi nu ştiu de ce am izbucnit în plîns cînd a trecut sicriul. Inima, care e foarte credincioasă, îmi spunea cu glas tare:

– Este tînără ca Amparo. Ca şi ea, probabil că e şi frumoasă. Cine ştie dacă n-o fi chiar ea?

Şi ea era. Fiul meu a urmat cortegiul, a intrat în curte, iar cînd capacul a fost dat deoparte, a scos un strigăt, s-a prăvălit la pămînt fără simţire şi aşa mi l-au adus. Apoi a înnebunit, şi nebun a rămas.

Cînd sărmanul moşneag ajungea în acest punct al istorisirii sale, în han intrară doi gropari cu figuri sinistre şi înfăţişare respingătoare. După ce-şi isprăviseră treaba, veneau să tragă o duşcă *în sănătatea morţilor*, cum spuse unul din ei însoţindu-şi gluma cu un zîmbet prostesc. Hangiul îşi şterse o lacrimă cu dosul mîinii şi plecă să-i servească.

Noaptea începea să se lase, întunecată şi nespus de tristă. Cerul era negru, iar cîmpia, tot la fel. De braţele copacilor încă mai atîrna, pe jumătate putrezită, frînghia scrînciobului, clătinîndu-se în aer.

Îmi păru că era sfoara unei spînzurători ce încă se mai bălăngănea după ce tocmai fusese desprinsă de pe gîtlejul unui osîndit. La urechi nu-mi ajungeau decît murmure nedesluşite; lătratul îndepărtat al cîinilor din grădini, scîrţiitul unei roţi hidraulice, lung, tînguitor şi ascuţit ca un vaiet; vorbele dezmăţate şi înfiorătoare ale cioclilor, care puneau la cale, pe şoptite, un furt profanator. Nu ştiu. Atît din scena aceasta fantastică de dezolare cît şi din cealaltă scenă, de veselie, în minte nu mi-a rămas decît o amintire nedesluşită, cu neputinţă de reprodus. Ceea ce mi se pare că aud întocmai cum l-am auzit atunci este acest cîntec pe care l-a intonat un glas plîngăreţ, tulburînd dintr-o dată tăcerea acelor locuri:

Căruţa morţilor
a trecut pe-aici,
cum avea mînuţa afară
eu am recunoscut-o.

Era sărmanul băiat care stătea închis într-una din odăile de la han, unde îşi petrecea zilele contemplînd nemişcat portretul iubitei sale, fără a rosti o vorbă, aproape fără să mănînce, fără să plîngă, fără ca buzele sale să se deschidă decît pentru a cînta această strofă atît de simplă şi de gingaşă, ce ascunde un poem de durere pe care eu atunci am învăţat să-l descifrez.

***